

Samfunnssikkerhet og samfunnsøkonomien

Fosenmøtet
23. november 2023

Egil Matsen

Tema

1. En mer usikker verden – eller?
2. Risiko og samfunnssikkerhet
3. Usikkerhet og (økonomisk) politikk

Kriser skaper usikkerhet

Samfunnssikkerheten er utfordret

1. Den godt varslede pandemien kom, og sannsynligheten for nye er betydelig
2. Konsekvensene av den globale oppvarmingen blir tydeligere, og de vil tilta i styrke
3. Det geopolitiske friminuttet fra 1989 er over med Russlands angrep på Ukraina, krig i Midt-Østen og stormaktrivaliseringen mellom Kina og USA
4. Sårbare forsyningslinjer.

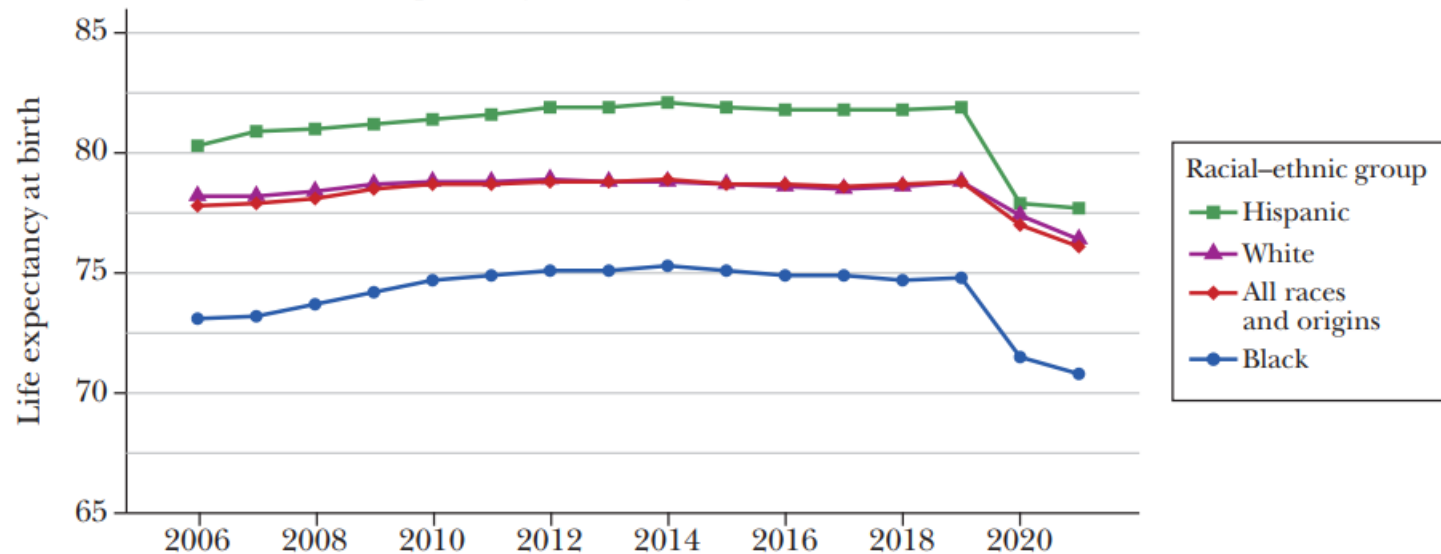
Pandemier

- Mange varselskudd før covid: SARS, ebola, svineinfluensa o.a.
- Marani *et al.* (2021, *PNAS*) estimerer en årlig sannsynlighet på to prosent for utbrudd av pandemi som er like alvorlig som covid-19
- Denne sannsynligheten er økende
 - Befolkningsvekst
 - Transport mellom land og kontinenter av dyr og mennesker
 - Nedbygging av natur og klimaendringer. Gir mer kontakt mellom dyr og mennesker.

Konsekvensene av pandemien er underkommunisert

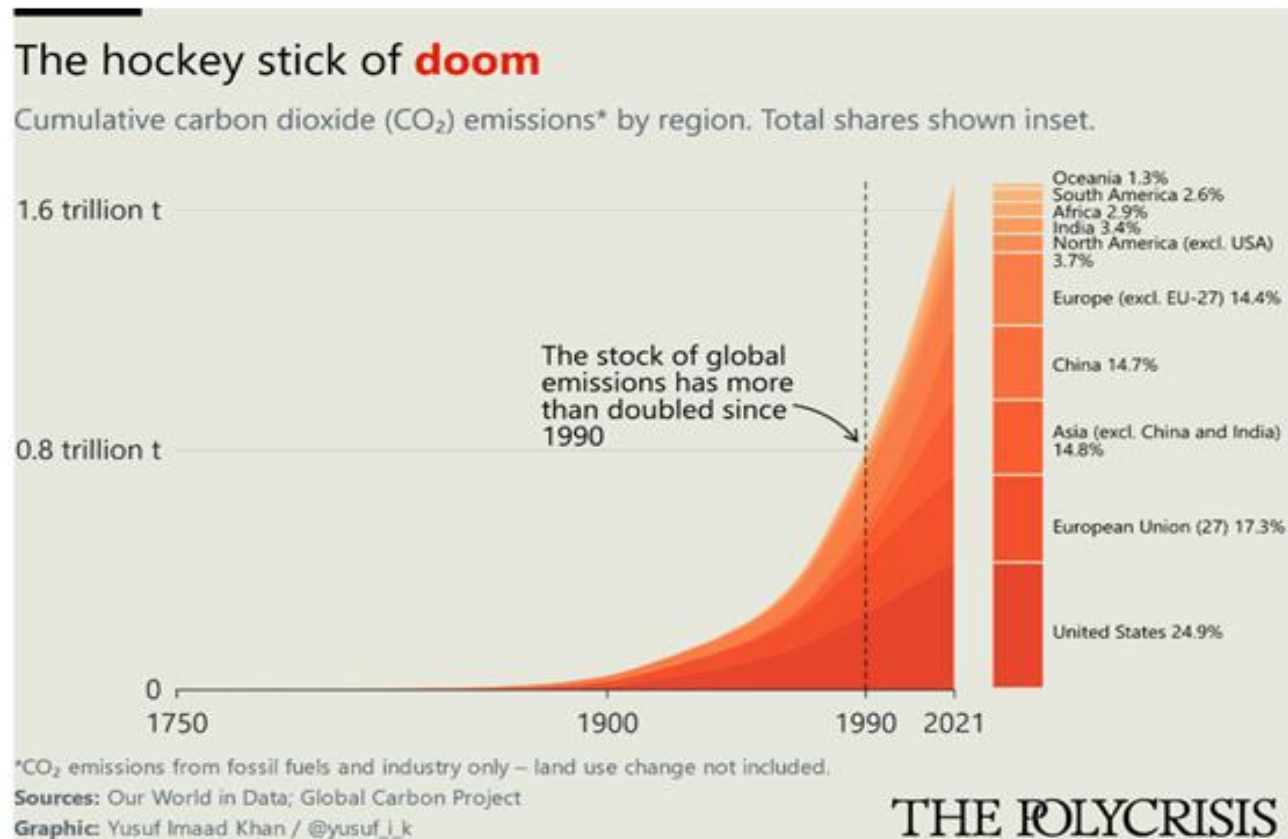
Temporal Trends in Life Expectancy at Birth by Racial/Ethnic Groups in the United States, 2006–2021

Panel A: Estimates of Life Expectancy at Birth, by Race, 2006–2021

Kilde: Nuzzo og Ledesma (2023)

Oppvarmingen – her er vi

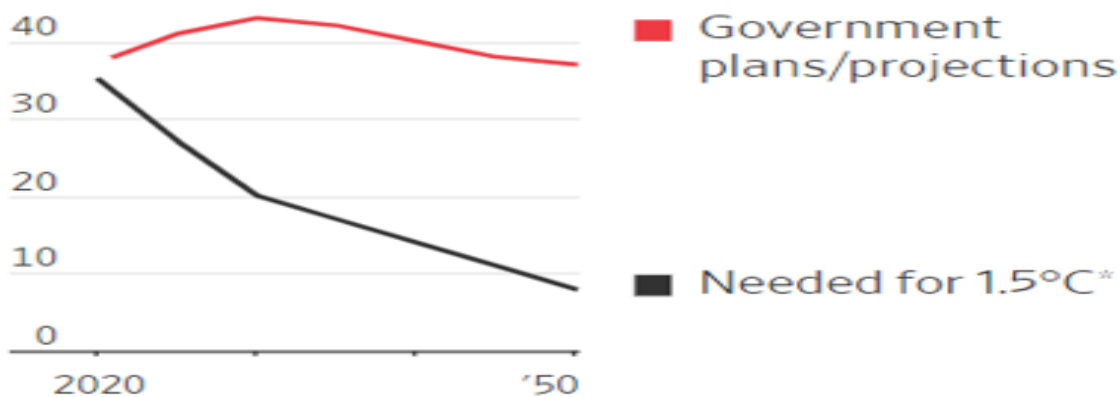

Oppvarmingen – hvor skal vi?

Off Target

Based on current fossil-fuel production plans, greenhouse gas emissions are projected to exceed the level needed to limit Earth's warming to 1.5°C.

50 gigatons of CO₂ equivalent/year

*Median pathway

Source: Stockholm Environment Institute; U.N. Environment Program

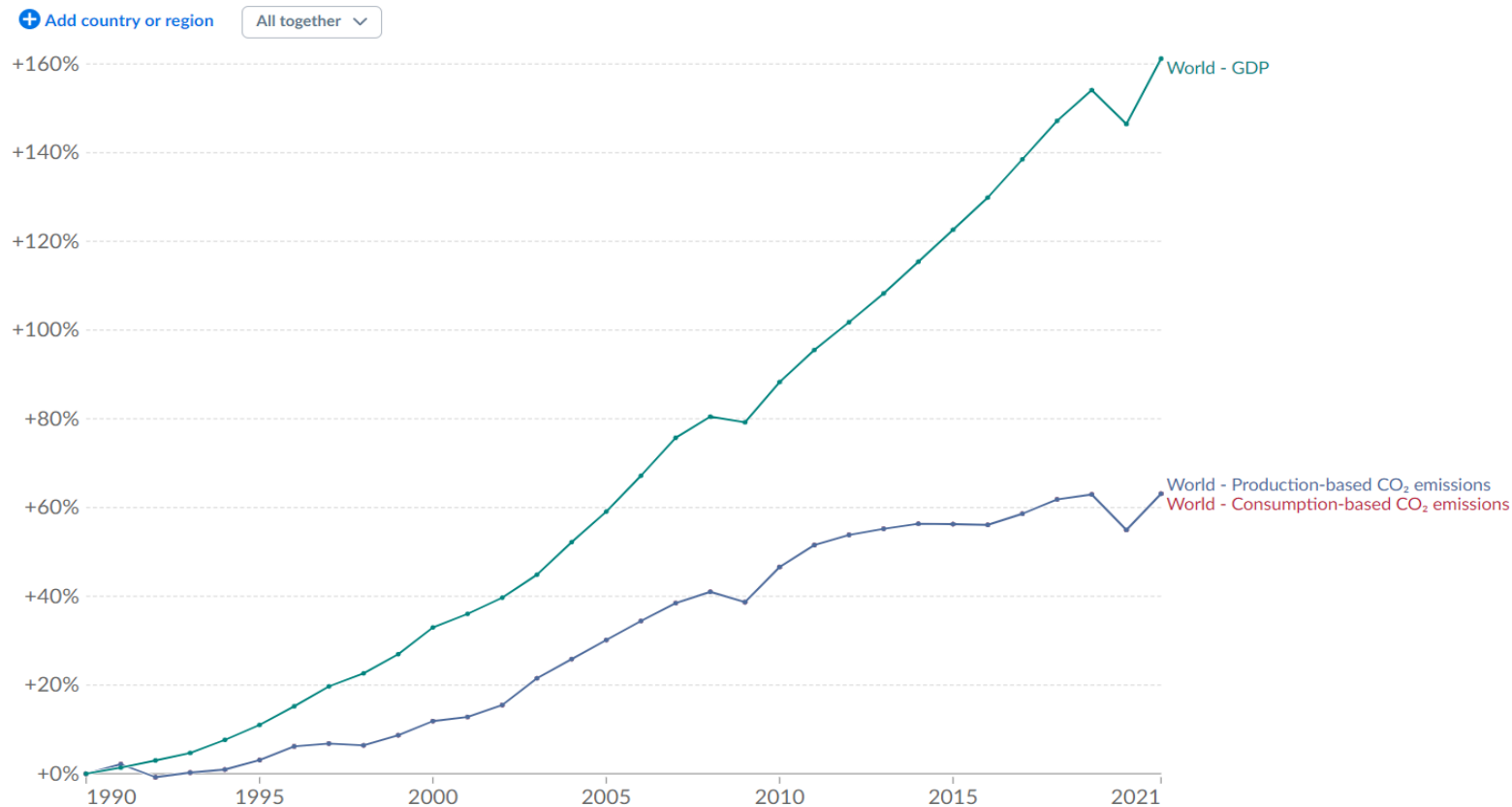
Kilde: WSJ

Økonomisk vekst og CO₂-utslipp

Change in CO₂ emissions and GDP, World

Consumption-based emissions are national emissions that have been adjusted for trade. This measures fossil fuel and industry emissions. Land use change is not included.

Our World
in Data

Source: Data compiled from multiple sources by World Bank; Global Carbon Budget (2022)
Note: Gross Domestic Product (GDP) figures are adjusted for inflation.

OurWorldInData.org/co2-and-greenhouse-gas-emissions • CC BY

Kilde: Our World in Data

Klimagassutslipp. Utvikling i utvalgte land

Greenhouse gas emissions

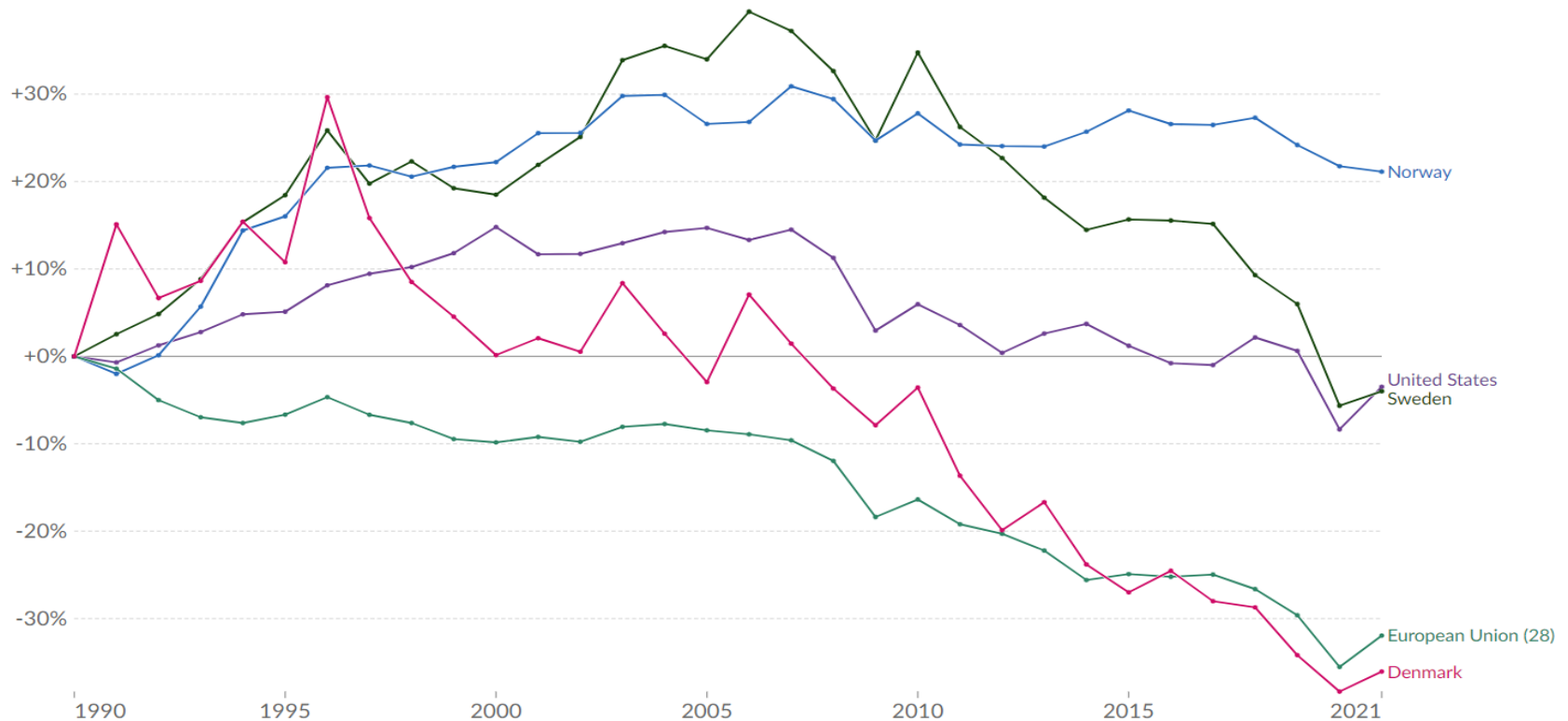
Greenhouse gas emissions include carbon dioxide, methane and nitrous oxide from all sources, including agriculture and land use change. They are measured in carbon dioxide-equivalents over a 100-year timescale.

Our World
in Data

+ Add country or region

All together ▾

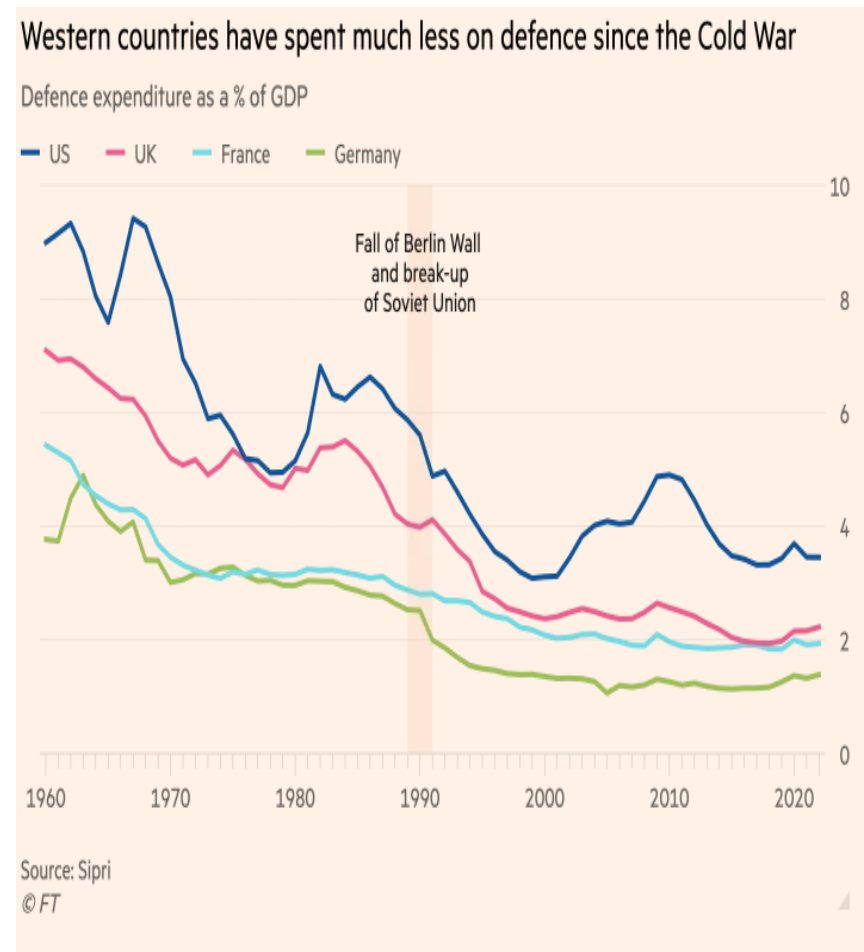
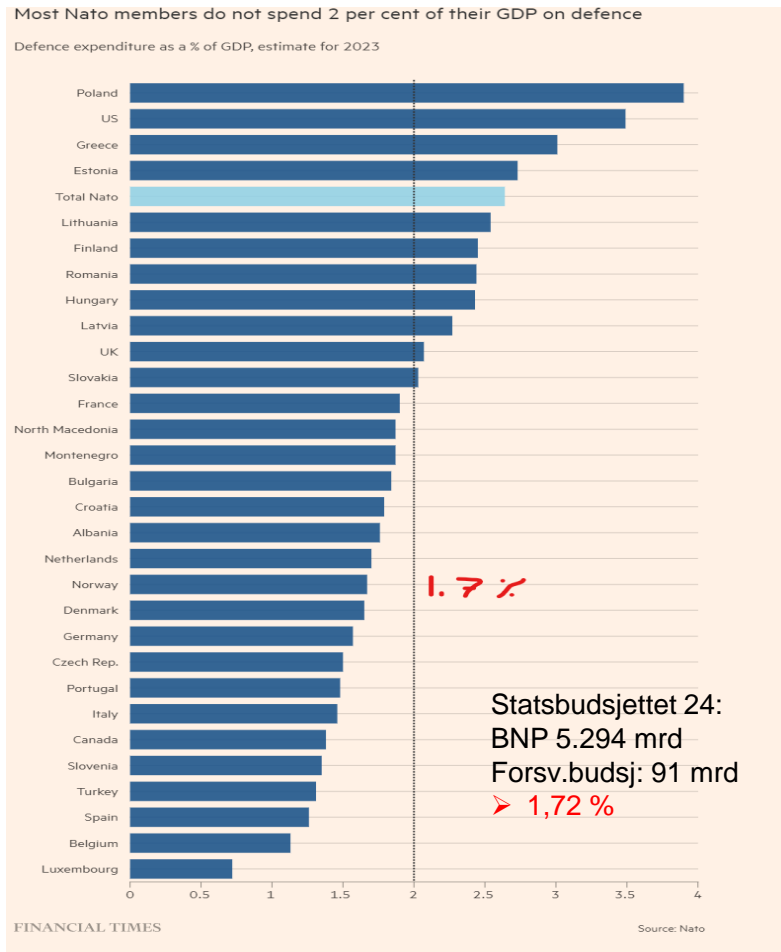
Relative change

Source: Calculated by Our World in Data based on emissions data from Jones et al. (2023)
Note: Land use change emissions can be negative.

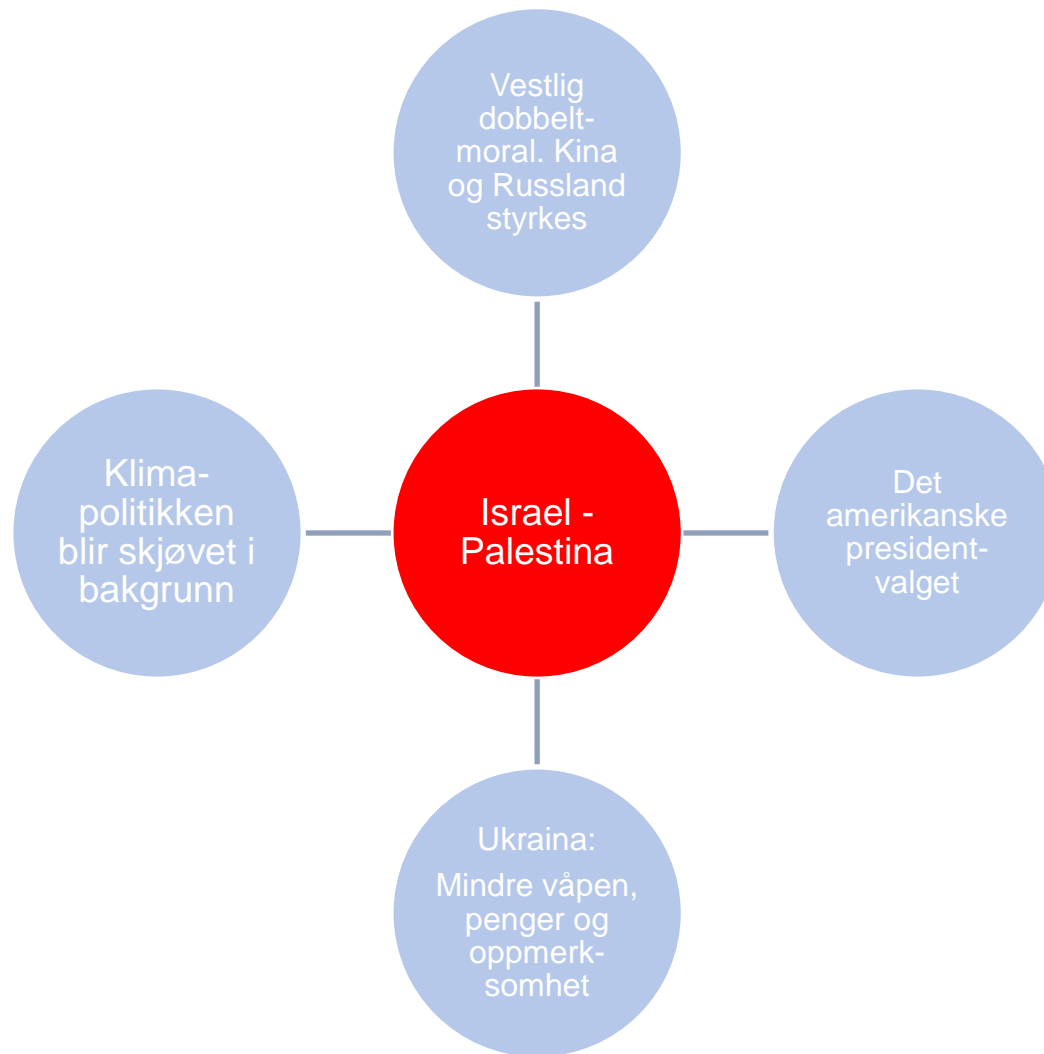
OurWorldInData.org/co2-and-greenhouse-gas-emissions • CC BY

Forsvarsutgifter

Kilde: Financial Times

Store sikkerhetskonsekvenser av krigen i Gaza

Hvordan står det til med forsvarsevnen?

- Det amerikanske forsvarsbudsjettet er på 860 mrd. dollar
 - Mer enn dobbelt så høyt som de andre NATO-medlemmene *til sammen*
 - USAs sikkerhetspolitikk dreies gradvis mer i retning av Kina og Stillehavet
 - Vil Trump forsvare Europa?
- Forsvarskommisjonen
 - Norges forsvarsevne er ikke tilpasset sikkerhetssituasjonen, og langt mindre det alvorret vi står overfor i årene som kommer
 - Situasjonen er så kritisk at ekstraordinære beslutninger og tiltak må til.

Samfunnssikkerhet og økonomisk politikk

Finansiering av de grønne skiftet

Idealløsningen

1. Ikke subsidiere aktivitet som gir betydelige klimagassutslipp
2. Sørg for at klimagassutslipp koster. Prisen på produkter må gjenspeile klimaskaden
3. Subsidiere aktivitet som gir lavere klimagassutslipp

Finansiering av det grønne skiftet

Virkeligheten

4 Dec 2018

Kilder: Al Jazeera, The Guardian

Dismay as Rishi Sunak vows to 'max out' UK fossil fuel reserves

Prime minister unveils plan to authorise more than 100 new North Sea licences on visit to Scotland

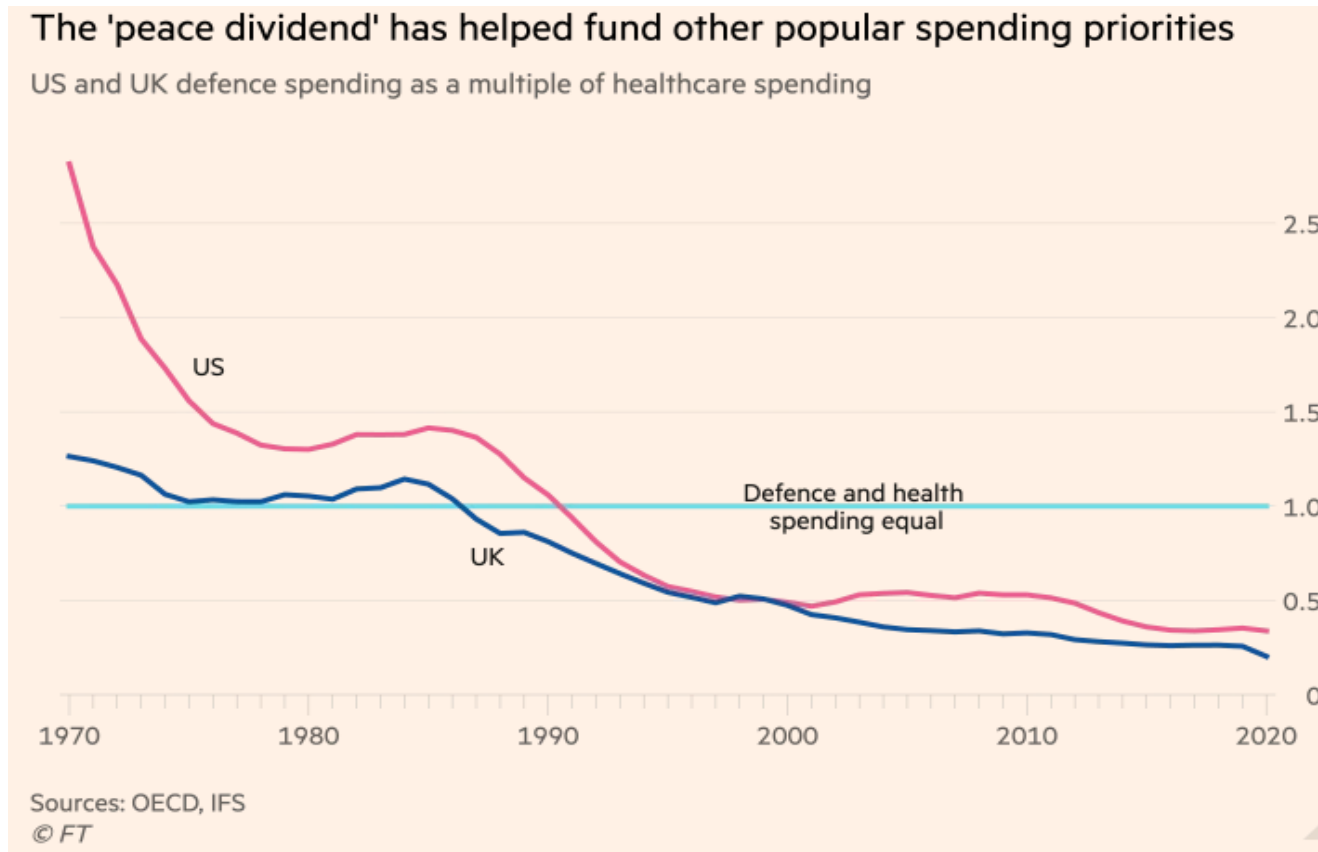
Rishi Sunak made the announcement on a visit to a Shell gas terminal near Aberdeen.
Photograph: WPA/Getty Images

Finansiering av de grønne skiftet

Virkeligheten

1. Inflation reduction act (USA). \$360 mrd. i subsidier til fornybar energi over ti år.
 2. Green Deal Industrial Plan (EU). €250 mrd. i subsidier
 3. Norsk havvindsatsing. 23 mrd. i subsidier – foreløpig
- Det grønne skiftet vil ikke betale for seg selv

Fredsdividenden er brukt opp

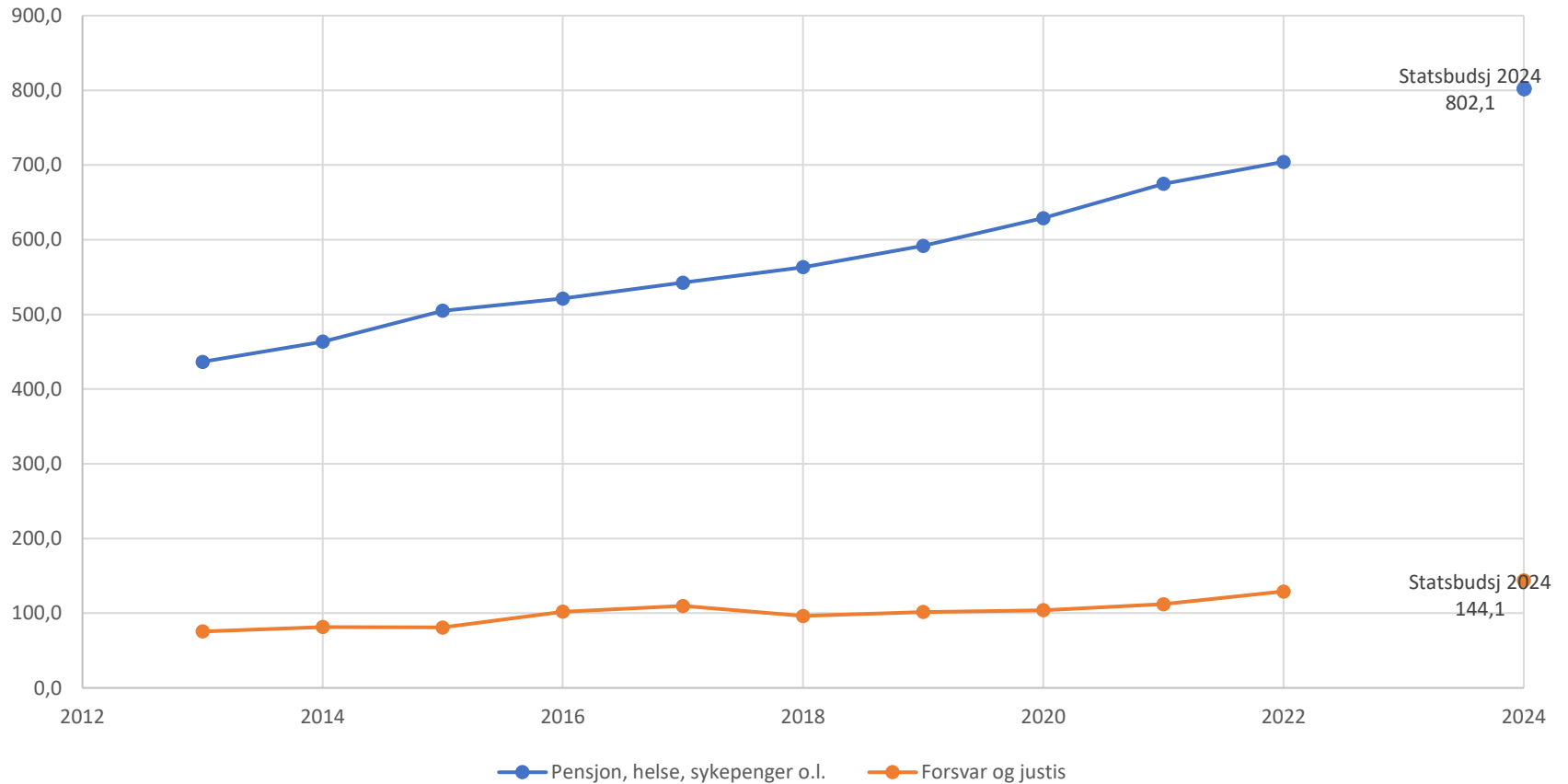
Kilde: Financial Times

Zeitenwende

- Tidsskille i det moderne Tysklands forsvarspolitik
 - Forbundskansler Scholz 27. februar 2022
 - Forsvarsbevillinger skal økes til (mer enn) to prosent av BNP
 - Fond på 100 mrd. euro for å modernisere det tyske forsvaret
- Sverige øker sitt forsvarsbudsjett med 29 prosent fra 2023 til 2024
- Japan planlegger å øke forsvarsbudsjettet med over 50 prosent
- Forsvarskommisjonen anbefalte at norske myndigheter:
 - Umiddelbart og varig øker forsvarsbudsjettet med 30 mrd. kroner
 - Ytterligere ekstraordinær økning på 40 mrd. kroner per år i ti år
 - Resultatet så langt (statsbudsjettet 2024)
 - Økning på 15 mrd. nominelt (20 %), ca. 10 mrd. reelt
 - Inkluderer støtte til Ukraina.

Har vi råd til å styrke samfunnssikkerheten?

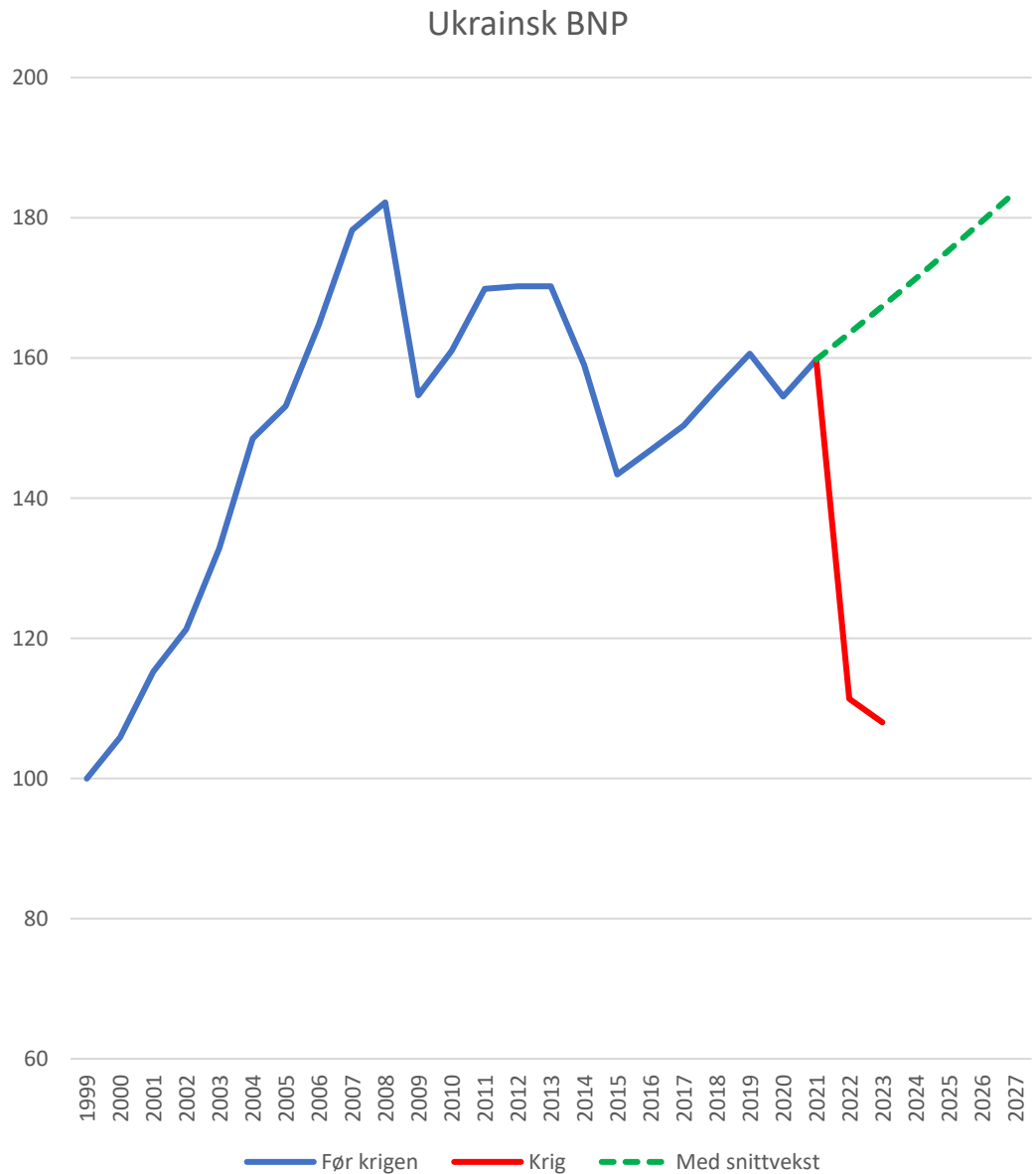
Noen av statens utgifter. Mrd. kroner

Kilde: Statsregnskapet (DFØ), statsbudsjettet 2024

Har vi råd til å la være?

- Ukrainsk BNP (landets økonomiske verdiskaping) 35 prosent lavere i år enn hvis utviklingen før invasjonen hadde fortsatt
- Tapet akkumuleres for hvert år BNP er lavere enn det ville vært uten krigen
- 35 prosent av Norges BNP tilsvarer rundt 2 000 mrd. kroner

Big government is back

Kilde: Financial Times

Takk for oppmerksomheten!